

»KO DEDIŠČINA OŽIVI«

Interpretacija dediščine v sodobnem ljudskem gledališču na Slovenskem

Strokovni članek | 1.04

Izvleček: Etnologi in kulturni antropologi se na terenu velikokrat srečamo z različnimi oblikami poseganj po preteklosti in njenimi interpretacijami. Pogosto uporabljena oblika interpretacije je tudi gledališče oziroma v primeru t. i. ljudskega gledališča uprizorjanje dediščine z igro. Avtorica v članku predstavi primere in merila gledališke ljubiteljske dejavnosti, ki snov za svojo uprizoritev črpa iz preteklosti; dediščina je z določenimi gledališkimi tehnikami (npr. besedilo in kostumi) »postavljena na oder«, da ob posebnih priložnostih »oživi« za občinstvo.

Ključne besede: ljudsko gledališče, kulturna dediščina, interpretacija, Slovenija

Uvod

Že kot majhnim otrokom so nam odrasli nostalgичno govorili, da je dediščina bogastvo, ki ga je treba varovati, ohranjati in prenašati na naslednje rodove. Z dediščino v različnih oblikah se srečamo že kot otroci, najprej v družini, nato v procesih vzgoje in izobraževanja¹ ter ob vsakdanjiku in praznikih v domačem okolju ali na različnih javnih prireditvah, festivalih in drugod.

Etnologi in kulturni antropologi se na terenu velikokrat srečamo z različnimi oblikami poseganj po preteklosti. Ljudje se radi oziramo po svoji preteklosti, zato so elementi dediščine zelo primerni in priročni za ljubiteljsko interpretiranje, tj. oživljanje segmentov iz preteklosti, ko gre za oblikovanje identitete, ohranjanje spomina in informiranje. Seveda pa etnologi z delom na terenu nismo le opazovalci dediščine, temveč smo tudi dejavno udeleženi pri njenem »ustvarjanju«. Z raziskavami lahko nevede sooblikujemo podobe izročila – ko nekaj raziskujemo, ko nečemu damo poudarek, postane to za ljudi pomembno.²

Ljudje se sami lahko odločimo, po katerem delu naše preteklosti oziroma dediščine bomo posegli ter na kakšen način jo bomo podali, predstavili ali z njo ravnali v prihodnje. Nekaterim je ljubši osebni pristop, kot so pripoved ali uprizoritev, drugi raje predstavijo svojo dediščino s predmeti, nepremičninami ali v besedilih. Podajanje in predstavljanje dediščine je namreč odvisno

1 Naša prva srečanja z dediščino in spomini nanjo so zelo pogosto ohranjena v podobi romantičnih večerov ob peči, ko nam je babica pripovedovala zgodbe ali pela pesmi; v podobah rokodelskih spretnosti, ki smo jih videli v delovnih opravilih starejših vaščanov; v spominu, kako nas je mama naučila nekaj svojih kuharskih spretnosti; v spominu na različne obrede ob praznikih in vsakdanjiku, ob katerih smo tudi sami prevzeli kakšno nalogo (mogoče jih vseh niti nismo razumeli, ampak smo vedeli, da pač morajo biti) ali kaj podobnega.

2 Tako kakor na primer že Niko Kuret, ki je z vpletenostjo in aktivnim raziskovanjem vplival tudi na to, da so marsikod katero šego oživili in obnovili. Njegovo delo je marsikomu služilo za rekonstrukcijo nekdanje podobe šege in navade (Fikfak 2003: 10).

Abstract: In the course of their fieldwork research, ethnologists and cultural anthropologists often encounter different interpretations of the past. A frequently employed form of such interpretation is the theatre, or in the case of the so-called folk theatre the enactment of heritage through a play. The paper presents examples of, and criteria for, amateur theatre activities that draw the material for their performances from the past and, by means of certain theatrical techniques (such as the text and costumes), on special occasions set it on stage in order to "evoke it to life" before the audience.

Key words: folk theatre, cultural heritage, interpretation, Slovenia

od kraja, časa in namena, prav tako je velik del prenašanja dediščine zelo odvisen od interpretacije posameznika. Vendar, kot je zapisala Marija Makarovič, je škodljivo, če ta prizadevanja zamenja romantično sentimentalni odnos (Makarovič 1968: 3).³ Pri raziskovanju namenjam pozornost igrani ali uprizorjeni preteklosti oziroma t. i. ljudskemu gledališču.⁴ Zanima me torej gledališka ljubiteljska dejavnost, ki snov za svojo uprizoritev črpa iz preteklosti ter jo z določenimi gledališkimi tehnikami (npr. z besedilom in kostumi) »postavlja na oder« oziroma ob posebnih priložnostih »oživi« za občinstvo. Kot taka pa je velikokrat vzeta iz določenega segmenta preteklosti skupnosti in prepuščena interpretaciji avtorjev. Mnogi bi ob tem poudarili, da gre za folklorizem in negativne vidike izrabe dediščine, vendar v tem prispevku predstavljam ljudsko gledališče z vidika interpretacije dediščine in problematiko folklorizma puščam ob strani.

Kaj imata skupnega interpretacija in gledališče?

Razprave o interpretaciji dediščine, kaj sploh je in kako se je lotevati oz. k njej pristopiti, so se začela konec 20. stoletja in se še aktivneje stopnjujejo v 21. stoletju. Interpretacijo kot komunikacijsko stroko je leta 1957 utemeljil Freeman Tilden ter v knjigi *Interpreting our Heritage* podal šest temeljnih načel kakovostne interpretacije, ki z nekaj spremembami v grobem veljajo še danes. Bistveno je, da se interpretacijo upošteva kot komunikacijski proces, ki vzbudi pozornost in zanimanje (*provoke*), poveže vsebino z vsakdanjim življenjem (*relate*) in uporabniku poda informacijo (*reveal*) s pomočjo različnih medijev (Tilden 1957; Spletni vir 1). Pomemben je prenos informacij, ki mora biti jase, celovit in prilagojen ciljnemu občinstvu. Tudi v listini o

3 Poleg romantičnega odnosa Janez Bogataj (1992: 15) omenja še negativni, tržni ali ekonomski in strokovni odnos do dediščine.

4 Za takšno obliko ljudske uprizoritvene dejavnosti so v rabi različni termini, sama v nadaljevanju besedila uporabljam termin (sodobno) ljudsko gledališče.

* Ana Vrtovec Beno, univ. dipl. etnol. in kult. antropol., asistentka - mlada raziskovalka, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani, 1000 Ljubljana, Zavetiška 5, ana.beno@gmail.com.

interpretaciji in predstavitvi kulturne dediščine (*ICOMOS Charter for the Interpretation and Presentation of Cultural Heritage Sites*), ki jo je leta 2008 izdala organizacija ICOMOS,⁵ je poudarjen pomen ohranitve elementov dediščine z uporabo ustrezne interpretacije, interpretacija pa je opisana kot sredstvo za krepitev javnega spoštovanja in razumevanja kulturne dediščine. Po njihovem mnenju naj bi ustrezno interpretirani deli kulturne dediščine »predstavili poglede različnih generacij – kaj je posebno in pomembno in zakaj morajo biti prav določeni elementi preteklosti preneseni na naslednje generacije« (Spletni vir 2: 1). Izbrani so le določeni segmenti, zato je še toliko pomembneje, kako jih ohraniti in predstaviti javnosti. V omenjeni listini so navedena naslednja načela kakovostne interpretacije: dostopnost, razumljivost, prilagojenost lokalnim okoliščinam, avtentičnost, trajnost, skrb za vključevanje vseh skupin od domačinov, obiskovalcev do ljudi s posebnimi potrebami ter seveda ustrezna pozornost raziskovanju, strokovnim podlagam, usposabljanju, izobraževanju in ovrednotenju. V dokumentu lahko zasledimo tudi priporočilo, naj interpretacija, med drugim, temelji na živi kulturni dediščini, nesnovnih elementih, tudi gledališču⁶ (nav. delo: 1–8).

Oblike interpretacije uporabljajo različne medije in tehnike – od pripovedovanja, različnih vodenj, postavljanj tabel, primernih avdio- in videosredstev, tiskovin in zemljevidov, prikazov in uprizoritev. Tudi gledališče lahko temelji na omenjenih izhodiščih in predstavlja za posameznike sredstvo kakovostne interpretacije. Gledališče je namreč oblika posredovanja informacij, celo način vzpostavljanja identitete (v primeru, da gre za t. i. ljudsko gledališče⁷), ki z živo izvedbo pred občinstvom pritegne pozornost in ustvari komunikacijo z njim. Gledališče je oblika osebne interpretacije, saj je človek – interpret v neposrednem stiku z občinstvom. Če govorimo o interpretaciji, so po Marjeti Keršič Svetel prav kulturne dejavnosti, npr. ples, likovne dejavnosti, film, video, gledališče, književnost, v službi komunikacijskega procesa (Keršič Svetel 2010: 6–7). Navsezadnje smo ljudje bitja, ki za boljši spomin in motivacijo uporabljamo čutila – če nekaj slišimo, vidimo, celo okusimo ali otipamo, nam postane bližje. Zato morajo biti stvari, ki želijo doseči širši krog opazovalcev, predstavljene na raznovrsten, mikaven in izzivalen način, da pritegnejo pozornost. Zakaj torej ne bi neke vsebine zaigrali ter jo na ta način skušali približati tudi drugim?

O ljudskem gledališču

Ljudska uprizoritvena dejavnost in njeno raziskovanje sta se od konca 20. stoletja zelo razmahnila in dobili povsem drugačen pomen. Pri svojem raziskovanju ljudskega ustvarjanja, vezanega na uprizorjanje dediščine, še vedno uporabljam t. i. tradicionalni

5 International Council on Monuments and Sites / Mednarodni svet za spomenike in spomeniška območja.

6 »Razlaga in predstavitev objektov kulturne dediščine se mora nanašati na njihov širši družbeni, kulturni, zgodovinski in naravni kontekst. ... Pri tem je treba upoštevati tudi nesnovne elemente dediščine, kot so kulturna in duhovna tradicija, zgodbe, glasba, plesa, gledališče, literatura, vizualna umetnost, lokalne šege in navade in kulinarčna dediščina« (nav. delo: 5).

7 Sklicujem se na opredelitev ljudskega gledališča v *Slovenskem etnološkem leksikonu*, po kateri ima ljudsko gledališče pomembno povezovalno vlogo in spodbuja lokalno identiteto (Fikfak 2004).

termin »ljudsko gledališče«, medtem ko so danes v uporabi tudi drugi izrazi, npr. uprizorjanje dediščine, igranje zgodovine, folklorno predstavljanje ipd. Kljub temu, da ima ljudsko gledališče kot termin nekatere negativne konotacije in nekoliko arhaičen prizvok,⁸ ga skušam pri spremljanju na terenu opazovati v sodobnem kontekstu.

Sodobno razumevanje t. i. ljudskega gledališča se namreč odmika od nekdanj izrazito mitične in ritualne funkcije. Če je sredi 50. let 20. stoletja Niko Kuret ljudsko gledališče opredelil kot »mimično-dramatske stvaritve, ki živijo ali so živele med ljudstvom določenih pokrajin kot spremljevalke letnega prazničnega krogotoka, in so zato obred in običaj, le deloma zabava; ... in se izvajajo v sporočenih in stalnih oblikah in v ustaljenem slogu« (Kuret 1958: 17–18), so v 21. stoletju poudarjene predvsem njegova izobraževalna funkcija, spodbujanje ustvarjalnosti, družnjenja med posamezniki določene lokalne skupnosti, nacionalne ali lokalne pripadnosti. Jurij Fikfak tako k ljudskemu gledališču ne uvršča le t. i. folklornega ali obrednega gledališča, temveč mu prišteje celotno gledališko dejavnost v lokalni skupnosti. Ljudsko gledališče tako postane povezano s pomembnimi dogodki v letu (npr. pust, različni obhodi, pasijonske procesije idr.) ali pomembnimi dogodki v življenju družinske, fantovske ali vaške skupnosti (Fikfak 2004: 292).

Ljudsko gledališče se odmika od strogo začrtanih pravil, ki veljajo v institucionalnem, poklicnem gledališču. V večini primerov gre namreč za nepoklicne in neinstitucionalizirane skupine, ki jih sestavljajo posamezniki z veseljem do posnemanja, pisanja, ustvarjanja. Uprizoritve vsebujejo omenjene gledališke tehnike, vendar vse od besedila, scene in rekvizitov izdelajo in pripravijo člani skupnosti sami. Hitro se lahko zabriše meja z amaterskim gledališčem. V primeru t. i. ljudskega gledališča je razlika v igrani vsebini – akterji ne posegajo po avtorskih dramskih predlogah in zgodbah, temveč je vsebina uprizoritve, ki jo dramatizirajo, najpogosteje vezana na izročilo skupnosti (npr. prikaz načina življenja v določenem obdobju, uprizoritev zgodb in dogodkov, ki temeljijo na ustnem izročilu skupnosti, ipd.). Avtorji scenarija in poteka so pripadniki skupnosti, v uprizorjeni zgodbi so prikazani ljudje in dogodki iz resničnega življenja. Pri ljudskem gledališču pa je pomembno tudi sodelovanje oziroma vključitev občinstva. Uprizoritve se pogosto povezujejo s pojmi, kot so tradicija, dediščina in zgodovina. Zavest o vrednosti neke šege ali navade, plesa, pesmi in drugih oblik uprizoritvenih umetnosti, potreba po obnavljanju, obujanju in ohranjanju »izgubljenih« stvari ter prikazovanje spominov so privedle do njihove izvedbe na odru (Beno 2012: 49). V primeru ljudskega gledališča gre predvsem za uprizoritve in predstavitve določenih segmentov nesnovne dediščine. Po *Konvenciji o varovanju nesnovne kulturne dediščine* skupnosti in skupine nesnovno kulturno dediščino, preneseno iz roda v rod, nenehno poustvarjajo kot odziv na svoje okolje, naravo in zgodovino, to pa »zagotavlja občutek za identiteto in neprekinjenost s prejšnjimi generacijami, s čimer spodbuja spoštovanje do kulturne raznolikosti in človeške ustvarjalnosti« (Spletni vir 3).

8 Nekateri še danes sledijo oznaki in mišljenju, ki je veljalo do konca 50. let 20. stoletja in po katerem je bila »ljudska« sinonim za »kmečko kulturo«. Pri sodobni etnologiji pa gre seveda za upoštevanje načinov življenja v vseh obdobjih in družbenih okoljih (Bogatay 2004: 292).

Dediščina v rokah interpretacije

Dediščina je danes zelo uporabna snov, ki si jo radi sposodijo med drugim v turizmu, oglaševanju in trženju. Z vstopom v Evropsko unijo so akterjem dediščine različne oblike mehanizmov financiranja in nepovratna sredstva postala dostopnejša, s tem pa je poseganje po dediščini še naraslo in je postala ena glavnih sestavin med številnimi ljubiteljskimi dejavnostmi. Dediščina je tako danes razumljena kot ekonomska, prostorska in družbena kategorija.

Ne le nepremična, tudi premična in nesnovna dediščina sta postali del raznovrstne ponudbe in turističnih ciljev, spletnih portalov in na različne prireditve privabljata množice ljudi.

Bistveni poudarek pri sodobni uporabi dediščine je v razumevanju in vprašanju: komu ali čemu dediščina služi? Dediščina ima danes tako politično razsežnost kot družbeno povezovalno vlogo

»na ravni lokalnih skupnosti in regij; ob zavedanju njene enotnosti zagotavlja občutek lastne identitete, ob raznovrstnosti pa spodbuja strpnost in spoštovanje drugega. Hkrati je pomemben spodbujevalec trajnostnega razvoja in kulturnega turizma, od varstva okolja, prenove in razvoja podeželja do samih (najširših) kulturnih vidikov prostora in njegovega razvoja« (Spletni vir 4).

Sodobno pojmovanje dediščine zato zahteva celovit pristop, strokovno in interdisciplinarno obravnavo z nekaterimi drugimi vedami ter nenehno spremljanje in dokumentiranje njenih rab in interpretacij na terenu.

Za pojavljanje dediščine na turističnih prireditvah v Sloveniji je Janez Bogataj (1992: 34) glede na njene različne rabe analitično razložil štiri glavne skupine:

- prireditve, ki so nadaljevanje (kontinuiteta) dediščine v sodobni čas;
- prireditve, ki so plod našega sodobnega razmišljanja brez povezave z dediščino;
- prireditve, ki so interpretacija dediščine in jih ob zagotovitvi vseh strokovnih zahtev lahko imenujemo tudi »živi« muzej ali gledališče zgodovine;
- prireditve, kjer je dediščina sekundarni element, uporabljen na umeten, režijski način, kot del izmišljene dramaturgije. Takšna uporaba dediščine, njena interpretacija in aplikacija so zaradi neustrezne obravnave med najtežavnejšimi. V večini primerov gre za pojave kiča in folklorizma.

V tej razdelitvi prireditev lahko vidimo primere dobrih in slabih praks uporabe dediščine in njene interpretacije. Kot zgled dobre prakse interpretacije dediščine se v etnologiji pogosto omenja izraz *živi muzej*. V tem primeru t. i. gledališče zgodovine oziroma živi muzej predstavljajo šege in navade, ki so le še stvar preteklosti in spomina, vendar jih iz različnih potreb in motivov umetno postavljamo v sodobnost, ponavadi kot strokovno podprte predstavitve. Tako kakor v filmu ali gledališki igri igralci »našega časa« igrajo motive in vsebine iz preteklosti oziroma zgodovine. To je eden od načinov prikazovanja nekaterih šeg in navad, ki nimajo več svoje funkcionalne, torej globlje vzročne povezave s sodobnim življenjem (Bogataj 1992: 300; 2011: 13). Razširjen je tudi podoben izraz, tj. *živa zgodovina*, ki jo uporablja predvsem interpretacija kot stroka. Tudi v tem primeru gre dejansko za nekakšno gledališče, ki uprizarja življenjske položaje iz preteklih obdobj; po mnenju strokovnjakov pa je to z vidika interpretacije zahtevna oblika osebne interpretacije. Poudariti

je treba, da pri živi zgodovini ne gre za uprizarjanje preteklosti le zaradi zanimivosti, slikovitosti, temveč je igranje zgodovine sredstvo za doseganje interpretacijskih ciljev, tj. komunikacije, učenja in pojasnjevanja. Za še močnejšo izkušnjo se priporoča, da obiskovalci niso le opazovalci, temveč akterji, ki delujejo v rekonstrukciji »potovanja v času« (Keršič Svetel 2010: 11–12).

Gledališče na terenu

Interpretacija dediščine v obliki igranja, uprizarjanja, predstavljanja ali poustvarjanja ima na terenu različne razsežnosti. Dediščina je spremljevalni program različnih prireditev, ne glede na to, da je prikazovanje določenih sestavin dediščine pogosto popolnoma zunaj primarnega okolja (najznačilnejši in najproblematičnejši so sprevodi s prikazi kmečkih del).

Da je na terenu moč opaziti različne primere ljudskega gledališča, se vidi tudi po več vpisih v državni *Register žive kulturne dediščine*, ki vsebuje zvrst / kategorijo »uprizoritve in predstavitve«. V registru so dozdej vpisani različni pustni obhodi, obhodi pustnih oračev, otepanje, Posavsko štehanje in Škofjeloški pasijon, ki je tudi razglašen za mojstrovino žive kulturne dediščine državnega pomena.⁹ Te in še druge podobne primere ljudskega gledališča spremljata dolga tradicija in kontinuiteta. Še več pa je takih, ki so nastali popolnoma na novo, njihovi avtorji pa so ustvarjalni posamezniki, ki črpajo snov iz izročila, preteklosti, zgodovine, dediščine.

Danes so ljudem v prvi vrsti pomembni zabava, ogled, obisk iz veselja, želja po prijetno preživetem prostem času in ne obisk z izobraževalnim namenom. K temu težijo tudi avtorji, akterji oziroma interpreti dediščine. Zato je na terenu mogoče opaziti različne oblike interpretacije, ki se kažejo predvsem v mikavni zunanji podobi in težnji po »drugačnosti od drugih«. Poleg tega je zelo pomembna tudi zgodba. Za sodobne predstavitve so tako najpogosteje izbrani primeri, ki upodabljajo spomine, vezane na vesele strani življenja, največkrat povezane z realnimi osebami in prostori v skupnosti; zgodbe morajo biti preproste in verjetne. Ne gre samo za suhoparno nizanje dejstev, ampak za predstavitve »resničnega« načina življenja s čim več podobnostmi z osebami in prostori dogajanja ter dodanimi humornimi vložki.

Ko igranje dediščine dokumentiramo na terenu, jo lahko razvrščamo na različne načine. Za etnologe so najpomembnejši *akterji*, ki so (po)ustvarjalci in glavni nosilci uprizorjene dediščine. V skupnostih so možnosti raziskovanja številne, saj opazujemo vloge in naloge akterjev v skupini, njihov pristop k dejavnosti ali način povezovanja. Lahko govorimo o priložnostnih skupinah ali stalnih zasedbah, ki so formalno združene v kulturno-umetniških ali drugih društvih; lahko govorimo o majhni skupnosti posameznikov, generacijski skupini ali celo sodelovanju celotne lokalne skupnosti. So tudi družine, ki so se odločile prikazati »zgodbe svojih babic«. Način razvrščanja lahko narekujejo tudi *vsebinska* in predstavljeni elementi dediščine. Pri ljubiteljskih uprizoritvenih dejavnostih je najpogostejša interpretacija dediščine z igranjem oziroma predstavljanjem šeg in navad življenjskega ali letnega cikla, uprizarjanje segmentov vsakdanjega življenja, pomembnih zgodovinskih dogodkov ter različna uprizarjanja lokalne zgodovine (npr. Krvavska legenda), prigode nekdanj

⁹ Za mojstrovino žive kulturne dediščine sta poleg Škofjeloškega pasijona razglašeni tudi enoti Laufarija in Drežniški in Ravenski pust.

večih oseb in spomini na izročilo skupnosti (npr. razbojnik Guzej s Kozjanskega). Najpogosteje je dediščina predstavljena s »tradicionalnim« načinom dela, oblačilnim videzom, plesom, glasbo, uporabo narečja in prehrane. Naslednje pomembno merilo je postavitve uprizoritve v *kontekst*. Uprizoritve se dogajajo na festivalih, prikazih, kot del različnih sprevodov, procesij, na veselicah in sejnih. Redkeje jih vidimo kot samostojne uprizoritve (npr. Škofjeloški pasijon, Ravbarska vas, Krvavska legenda). Opazujemo in razdelimo jih lahko po *obliki izvedb*: kot obhod od hiše do hiše, kot predstavitev na (improviziranem) odru ali na kakšnem drugem javnem prizorišču (odprtem ali zaprtem). Pomembni kategoriji sta *stalnost in kraj izvedbe* – večinoma se dogajajo v domačem okolju, zelo redko potujejo po Sloveniji (gostuje, na primer, prireditel Prangerijada, ki jo vsako leto gosti drug kraj, na prireditvi pa se z igro zvrstijo različne skupine turističnih društev iz krajev in mest z ohranjenim sramotilnim stebrom – prangerjem). Mnoge imajo kontinuiteto iz preteklosti, medtem ko so druge plod sodobnega razmišljanja. S tem sta povezana zelo pomembna vidika, tj. *namen in njihova funkcija*: združevanje, izobraževanje, ustvarjalnost, ohranjanje in spominjanje. Uprizoritve so lahko izključno zaprtega tipa, kar pomeni, da so namenjene prebivalcem skupnosti, lahko pa so primarno nastale zaradi promocije in predstavitve širokemu krogu občinstva. Največkrat pa so nekaj vmes – uprizorjene za domačine in njihove prijatelje ter dostopne tudi drugim obiskovalcem. Pri kategorizaciji pa upoštevamo lahko tudi *druge dejavnike*, npr. vpliv medijev, mnenje in vključitev občinstva, profesionalnost zasedbe in podobno.

Sklep

Če je gledališče umetniška ustanova, ki se ukvarja z izvajanjem odrskih, zlasti dramskih del, ali pa vnaprej načrtovana umetniška uprizoritvena dejavnost, ki se odvija v živo pred očmi gledalcev (SSKJ 1998: 238), je vprašanje, kaj ljudsko gledališče loči od institucionalnega.

Predvsem gre za stopnjo angažiranosti in profesionalnosti sodelujočih ter za sam namen izvedbe. Zaradi močne kategorije ljubiteljske dejavnosti se ljudsko gledališče odmakne od jasnih značilnosti in strogo začrtanih pravil, pomembne pa so druge prevladujoče funkcije, ki niso nujno estetske. Taka oblika uprizoritvene dejavnosti je najfleksibilnejša in odvisna od posameznikov, ki se odločijo za neko interpretacijo. Razlog je lahko verski, praznični, ekonomski, propagandni ali kaj drugega; vsekar pa izhaja iz vsakdanjega življenja.

Čeprav bi včasih zaradi marsikatero negativne izkušnje in skrajnih primerov banalizacije dediščine najraje naredili »križ« čez celotno ljudsko ustvarjanje, menim, da je nemogoče, pa tudi nesmiselno zatirati vsa takšna prizadevanja in ustvarjalnost. Naša glavna naloga je, da smo na terenu navzoči, da pojave po lastnih

strokovnih merilih (kritično) spremljamo, dokumentiramo, raziskujemo in ljudem svetujemo, ko nas prosijo za strokovno mnenje, če in ko se odločijo, da bodo posegli po interpretaciji z uprizoritvami. Navsezadnje nam vse skupaj lahko razkrije razloge in razlage ljudi: zakaj so pri svoji interpretaciji dediščine posegli po gledališču ter kaj jim takšna igrana dediščina pomeni. Ljudsko gledališče je namreč živelo in bo živelo (v drugačni obliki) še naprej. In, če pogledamo iz druge strani: v njem lahko vidimo odsev današnjega časa.

Literatura

- BENO, Ana: Etnološki pogledi na ljudsko gledališče. V: Mateja Pezdirc Bartol (ur.), *Slovenska dramatika*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2012 (Obdobja; 31), 45–50.
- BOGATAJ, Janez: *Sto srečanj z dediščino na Slovenskem*. Ljubljana: Prešernova družba, 1992.
- BOGATAJ, Janez: Ljudsko. V: Angelos Baš (ur.), *Slovenski etnološki leksikon*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2004, 292.
- BOGATAJ, Janez: *Slovenija praznuje*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2011.
- FIKFAK, Jurij: Od tradicije do produkcije lokalnosti – nekatera izhodišča in pogledi. V: Jurij Fikfak idr. (ur.), *O pustu, maskah in maskiranju. Razprave in gradiva*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2003, 9–20.
- FIKFAK, Jurij: Ljudsko gledališče. V: Angelos Baš (ur.), *Slovenski etnološki leksikon*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2004, 292.
- KERŠIČ SVETEL, Marjeta: Strokovna izhodišča za smernice in standarde kakovosti na področju načrtovanja interpretacije dediščine podeželja. V: Lili Mahne (ur.), *Identiteta je tudi interpretacija preteklosti. Slovenska mreža za interpretacijo dediščine*. Cerknica: Notranjski ekološki center, 2010, 6–18.
- KURET, Niko: Ljudsko gledališče pri Slovencih. Za 190-letnico rojstva Andreja Šusterja Drabosnjaka (*6. maja 1768). *Slovenski etnograf* 11, 1958, 11–48.
- MAKAROVIČ, Marija: Nekaj misli ob 'folklornih prireditvah'. *Glasnik SED* 9/2, 1968, 3–4.
- SSKJ: Slovar slovenskega knjižnega jezika: Gledališče. Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1998, 238.
- TILDEN, Freeman: *Interpreting Our Heritage*. Chapel Hill: The University of North Carolina Press, 1957.

Spletni viri

- Spletni vir 1: John A. Veverka: Exactly what is "Interpretation"?; <http://www.interpretacija.si/arhiv/exactly.pdf>, 8. 12. 2013.
- Spletni vir 2: ICOMOS: The ICOMOS Charter for the Interpretation and Presentation of Cultural Heritage sites, 4. 10. 2008; http://www.international.icomos.org/charters/interpretation_e.pdf, 8. 12. 2013.
- Spletni vir 3: Koordinator varstva žive kulturne dediščine: Nesnovna kulturna dediščina Slovenije; <http://www.nesnovnadediscina.si>, 13. 12. 2013.
- Spletni vir 4: Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije: Pomeni varstva kulturne dediščine; <http://www.zvkds.si/sl/zvkds/varstvo-kulturne-dediscine/o-kulturni-dediscini/pomeni-varstva-kulturne-dediscine>, 13. 12. 2013.

“When Heritage Comes to Life” Interpretation of Heritage in Contemporary Folk Theatre in Slovenia

In their fieldwork ethnologists and cultural anthropologists often come across various uses of heritage, since it is most handy when it comes to amateur or professional interpretation. The theatre can be an important means to a high-quality interpretation. The theatre in itself is a means of communicating information, and even a means of establishing identity (in the case of the so called folk theatre). Folk theatre uses a live realization in front of an audience in order to attract attention and establish communication with the audience. The so-called folk theatre is a special form of staging and enacting heritage. It, mostly deals with the staging and the presentation of certain segments of the intangible heritage. Modern productions most often choose examples that show memories of the happy aspects of life and are generally connected with the actual people and locations within a certain community. The story must be simple and believable.

In most cases it is a non-professional and non-institutionalised group that produces these performances. It is usually made up of individuals with a fondness for imitation, writing and creating. These performances include proper theatrical techniques such as speech, movement, costumes, scene etc. However, all texts, the scene and the props are produced and prepared by the community members. Ready-made drama templates and stories are rarely used as the main theme of the performance is most often tied to the tradition of the community. Cooperation and involvement of the audience is also important – members of the audience are always present.

This field of folk creativity is very diverse and omnipresent in Slovenia, which is why it is the main task of ethnologists to monitor and research such events, as well as give advice to the people who create them.

